

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՑ ՀԵՏՈ. ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐ, ԿԱՐԻՔՆԵՐ, ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Առցանց քննարկումների արդյունքների վերլուծություն

Հունվար 2021

«Երիտասարդները պատերազմից հետո. մարտահրավերներ, կարիքներ, լուծումներ» առցանց քննարկումների շարքն իրականացվել է **«Դիլիջանի երիտասարդների համագործակցության կենտրոն» ԶԿ** կողմից, ԴԱՏԱ գործընկերների հետ համագործակցությամբ, «ԴԱՏԱ. տվյալներ հաշվետու և թափանցիկ գործունեության համար» ծրագրի շրջանակներում, ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության ֆինանսական աջակցությամբ:

ԴԱՏԱ ծրագրի նպատակն է բարելավել ՔԶԿ-ների՝ տվյալներ հավաքագրելու, վերլուծելու և դրանք քաղաքականություններ մշակողներին արդյունավետորեն հաղորդելու կարողությունը, ինչպես նաև խթանել միջլորտային համագործակցությունը՝ ստեղծելով կապեր և ներգրավելով ՔԶԿ-ներին և Կառավարությանը փաստերով հիմնավորված քաղաքականությունների մշակման համագործակցության մեջ:

ԴԱՏԱ գործընկերներն են **Եվրասիա համագործակցություն հիմնադրամը, Բուն TV հիմնադրամը, ՍՈՑԻԵՍ փորձագիտական կենտրոն ԶԿ-ն, Դիլիջանի երիտասարդների համագործակցության կենտրոն ԶԿ-ն և ՍՈՍԵ կանանց հիմնահարցեր ԶԿ-ն:**

Առցանց քննարկումների շարքն ու վերլուծությունն իրականացվել են Ամերիկայի Ժողովրդի աջակցությամբ՝ ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության միջոցով: Այստեղ արտահայտված տեսակետները և ներկայացված բովանդակությունը միմիայն դրանց հեղինակներինն են և պարտադիր չէ, որ արտահայտեն ԱՄՆ ՄԶԳ կամ ԱՄՆ կառավարության տեսակետները:

ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Նպատակ`

- վեր հանել 2020թ. սեպտեմբերի 27-ին սանձազերծված արցախյան պատերազմից առաջ և հետո երիտասարդների առօրյայում և կենսակերպում տեղի ունեցած փոփոխությունները, սպասելիքները, ծագած մարտահրավերներն ու դրանց դիմակայման լուծումները,
- բացահայտել երիտասարդների կարիքները հետպատերազմյան շրջանում:

Իրականացվել է 2 խմբային քննարկում:

Մասնակից երիտասարդներ` ՀՀ Արագածոտնի, Սյունիքի, Շիրակի, Տավուշի մարզերի տարբեր համայնքներ և Երևան:

Մասնակիցների քանակ` 31:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻՆ ԲՆՈՐՈՇ ԱՐԺԵՔՆԵՐ

Երիտասարդներին բնորոշ արժեքները նախապատերազմյան շրջանում

- Անձնական արժանապատվություն
  - Կամքի ուժ և պայքարելու համառություն
  - Հավատարմություն
  - Նորարարական ոգի
  - Սեր
- **Բացասական արժեքներ**
- Նյութական բարեկեցություն
  - Սեփական դիրքերը ամրապնդելը

Երիտասարդներին բնորոշ արժեքները հետպատերազմյան շրջանում

- Պայքարելու համառության և կամքի ուժի մեծացում
  - Հայրենասիրության զգացումի աճ
- **Բացասական արժեքներ**
- Անհանդուրժողականություն
  - Համերաշխության և հարգանքի պակաս

Ցանկալի արժեքները հետպատերազմյան շրջանում*

- Հանդուրժողականություն
- Պայքարելու համառություն
- Անձնական արժանապատվություն
- Հավատարմություն
- Համախմբվածություն
- Փոխադարձ հոգատարություն
- Հարգանք
- Նորարարական ոգի
- Սեր
- Հայրենասիրություն

*Ցանկալի արժեքները դիտարկվում են մակրո մակարդակում ունեցած օգտակարության և անհրաժեշտ լինելու համատեքստում՝ պետությունը ճգնաժամային վիճակից դուրս բերելու, կայունացնելու, զարգացնելու և առաջ գնալու տեսանկյունից:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻՆ ԲՆՈՐՈՇ ԱՐԺԵՔՆԵՐ

«Նյութական բարեկեցության հետևից շատերն են ընկած ու մեծապես խանգարում ամյուս բաներին, իհարկե կարևոր է, քանի որ առանց սրա հնարավոր չի ապրել, բայց առաջնային դարձնելը հետ է մղում հասարակությանը»: (Կին)

«Նորարարական ոգին ամենաշատն է պետք, որ բոլորս տեսանք, թե ինչքան կարևոր են տեխնոլոգիաները, ու մեր գիտելիքների շնորհիվ կարող ենք հասնել հաջողությունների: Կամքի ուժը՝ ամեն մեկն իր ոլորտում անի առավելագույնը՝ չխանգարելով ուրիշներին»: (Տղամարդ)

«Հայրենասիրությունը, սերը պատերազմից հետո պիտի ավելի շատ արժևորենք ու հարգանքը ուրիշի հանդեպ, ու կամքի ուժն ու պայքարելու համառությունը, որ կարողանանք առաջ գնալ»: (Կին)

ՀԱՄԱՎԱՐԱԿԻ ԵՎ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՍԱԿԵՐՊԻ ՎՐԱ

- Քովիդը և պատերազմը ազդեցություն են ունեցել և՛ կրթության, և՛ զբաղվածության վրա
- Պատերազմի ընթացքում տեղի է ունեցել կամավորագրված երիտասարդների աշխատանքային իրավունքների խախտում
- Անորոշություն մարդկանց առօրյա կյանքում և ապագայի հանդեպ
- Հոգեբանական փոփոխություններ, պատերազմի թեման շարունակում է մնալ առաջին պլանում
- Մի կողմից համավարակը և պատերազմը խափանել են կրթական համակարգը, բայց մյուս կողմից նպաստել են կամավորական աշխատանքներ իրականացնելուն:

«Աշխատանքի վերադառնալու առումով, տեսանելի ինչ-որ բաներ չեն փոխվել, բայց հոգեբանական առումով մեծ փոփոխություններ են եղել մարդկանց մեջ: Շատերը, ովքեր որ հարազատ են կորցրել կամ չեն կորցրել, հոգեբանական ճնշված վիճակում են»: (Տղամարդ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ ՀԵՌԱՆԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

•Շատերը սպասում են սահմանների բացվելուն, որպեսզի կարողանան գնալ Հայաստանից, քանի որ այստեղ չեն կարողանում աշխատանք գտնել կամ էլ կայուն և անվտանգ չեն համարում միջավայրը:

•Մասնակիցների մի մասի` մնալու կամ Հայաստանից գնալու որոշումը կապված է երկրում կայունության հաստատման հետ:

Նրանց մի մասն էլ Հայաստանից կգնա միայն կրթություն, նոր գիտելիքներ և հմտություններ ստանալու և այդ ստացածը Հայաստան բերելու պայմանով:

Շատերը ուզում են մնալ և ինչ-որ բան փոխել Հայաստանում, սակայն հստակ գործողություններ չեն նշում և չեն մանրամասնում, թե ինչպես պետք է դա անեն:

«Համաձայն եմ, որ մարդու ինքնազարգացման, դրական աճի համար հարկավոր է այլ երկրներ գնալ, նոր գիտելիք ձեռք բերել, բայց էդ ամբողջը հավաքելով արդեն օգտագործես քո երկրի զարգացման համար: Հիմա կարևոր ա, որ երիտասարդները վերադառնան իրենց երկիրը»: (Կին)

«Կան մարդիկ, ովքեր մնացել են, ինչ-որ բան փոխել ու բախվել են էս իրականության հետ: Դա ինձ վրա շատ ազդում է: Բայց կա նաև էն միտքը, որ պետք ա մնամ, ինչ-որ բան փոխեմ: Ներքին կոնֆլիկտ ա մտքերի: Ժամանակի հարց ա, մոտակա մի տարվա ընթացքում կհասկանանք` ինչ պետք ա անել, էս պահին իմպուլսիվ քայլեր պետք չի անել»:
(Տղամարդ)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐՈՒՄ

- Ինչպես առաջնագծում, այնպես էլ թիկունքում մեծամասամբ երիտասարդներն են ակտիվ հիմնականում կռվում են երիտասարդները, թիկունքի աշխատանքների բավականին մեծ մասը նույնպես իրականացնում են երիտասարդները:
- Պատերազմի ընթացքում մեծ էր երիտասարդների **նախաձեռնողականությունը, կամավորությունն ու համախմբվածությունը:**

Երիտասարդներին
անհրաժեշտ
հմտությունները
ճգնաժամային
իրավիճակներում

- Արագ կողմնորոշվելու ունակությունը
- ճկունությունը
- Ռազմավարական մտածողությունը
- Ռեսուրսների արագ մոբիլիզացիա
- Ռեսուրսների կառավարում

Երիտասարդներին անհրաժեշտ
հմտությունները/կարողությունները
խնդիր լուծող,
ինքնակազմակերպվող, ինքնուրույն
որոշում կայացնող դառնալու համար

- Խնդիրներ և նպատակներ ձևակերպել
- Քննադատական մտածողություն
- Ինքնառեֆլեքսիա անել
- Համառություն
- Գկունություն
- Թիմային աշխատանք
- Նախաձեռնողականությունը
- Առաջնորդություն
- Մեդիագրագիտություն
- Հաղորդակցություն
- Նոր տեխնոլոգիաների կիրառում
- Կամավորություն

«Պետք է գտնել լուծումները, տարբերակները: Մեզանից յուրաքանչյուրը չպետք է էմոցիոնալ
դաշտում խեղդի իրեն, ինքնատիրապետում, ինքնահրազեկում՝ ինչ եմ ես կարող: Եթե կատարի
ինքն իր համար SWOT վերլուծություն, ու ինչ կարող եմ անել, ինչը ինձ կօգնի, կկարողանանք գնալ
առաջ»: (Տղամարդ)

ՏԻՄ-ԵՐԻ ԵՎ ՔՅԿ-ՆԵՐԻ ԴԵՐԸ

- ՏԻՄ-երի և ՔՅԿ-ների՝ երիտասարդներին վերաբերող ծրագրերը պետք է ոչ թե ձևական լինեն, այլ շոշափելի, հետագայում երևան նաև դրանց արդյունքները
- ՔՅԿ-ների կողմից աշխատանքը ավելի շոշափելի և տեսանելի է, մինչդեռ ՏԻՄ-երը գրեթե ուշադրություն չեն դարձնում երիտասարդներին, նրանց կարիքներին և նրանց ներգրավմանը տարբեր գործընթացներում
- Երիտասարդները նույնպես պետք է շահագրգռված լինեն պահանջելու և նախաձեռնելու իրենց ավելի շատ ներգրավվածությունը որոշումների կայացման գործընթացներում և ՏԻՄ-երի ծրագրերում, և չսպասեն, որ դա տեղի ունենա միայն վերևից: Սակայն, ներքևից վերև փոփոխություններ իրականացնելու համար պետք է ունենալ հմտություններ և տիրապետել մի շարք գործիքների

ՏԻՄ-ԵՐԻՑ ԵՎ ՔՅԿ-ՆԵՐԻՑ ԱԿՆԿԱԼԻՔՆԵՐԸ

Ավելի շատ երիտասարդների ներգրավել ծրագրերում

Ծրագրերի ավարտից հետո կապ պահպանել մասնակիցների հետ

Ծրագրեր իրականացնելուց առաջ կարիքի գնահատում անել

Ծրագրերն իրականացնելիս հաշվի առնել աշխարհում տեղի ունեցող փոփոխությունները, զարգացումներն ու միտումները

ՏԻՄ-երի ռազմավարական փաստաթղթերում հաշվի առնել երիտասարդների փորձը

ՏԻՄ-ԵՐԻՑ ԵՎ ՔՅԿ-ՆԵՐԻՑ ԱԿՆԿԱԼԻՔՆԵՐԸ

«Մինչև հիմա առհասարակ շատ քիչ ատել էրիտասարդ ավագանիների քանակը: Մի ժամանակ կար էրիտասարդական թև բացելու ծրագիրը, բայց չեղավ: Բայց կուզենամ, որ հնգամյա պլանը կազմելիս էրիտասարդների փորձը հաշվի առնվի: Մենք ինքներս էլ ուզում ենք, որ հկ-ները էրիտասարդների հետ դասընթացներ, կապեր, հարաբերություններ ստեղծեն ու չվատնեն այդ գումարները»: (Կին)

«Համայնքային զարգացման փաստաթղթերում շատ բաներ կարող ես գտնել, որ ուղղակի գրված ատ: Թալինի զարգացման հնգամյա պլանում մեկ բառ կա էրիտասարդների մասին, գրված ատ` այնպես անել, որ Թալինի խելացի էրիտասարդները չգնան համայնքից: Ու հասկանում ես, թե ինչ վերաբերմունք ունեն էրիտասարդների նկատմամբ, ինչ պատկերացում ունեն: Որպեսզի էրիտասարդները շատ տեսնեն իրենց անունը զարգացման պլաններում ու հասկանան, որ համայնքը իրենց մասին հոգատար ատ, պետք ատ խեղդե՞նք իրենց, որ իրանք չորոշեն խելացի ենք, թե՞ չէ, պետք ենք, թե՞ չէ»: (Տղամարդ)

ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐ

- Հայաստանյան երիտասարդներին բնորոշ արժեքներից խոսելիս ոչ թե նշում են, թե ինչ արժեքներ են բնորոշ երիտասարդներին, այլ, թե որ արժեքներն են կարևոր և որոնք կցանկանան, որ երիտասարդները ունենան: Հնարավոր է՝ պարզապես պատկերացում չունեն իրենց հասակակիցների արժեքային համակարգի մասին կամ երբևէ չեն մտածել այդ հարցի շուրջ, և հետևաբար դժվարանում են որևէ նկարագիր տալ:
- Հետպատերազմյան շրջանի մասին խոսելիս շատ է նշվում, որ պետք է վերաարժևորել աշխատանքն ու առօրյա գործունեությունը, պետք է մնալ Հայաստանում և մի բան փոխել, սակայն, հստակ պատկերացումը, թե ինչպես է պետք դրանք անել կամ ինչպես է տեղի ունենում այդ վերաարժևորումը, բացակայում է:
- ՔՀԿ-ների և ՏԻՄ-երի դերի մասին խոսելիս հիմնականում ակտիվ էին այն մասնակիցները, որոնք որևէ կերպ ներգրավված են եղել տարբեր ծրագրերում և տեղյակ են ՔՀԿ-ների, ՏԻՄ-երի գործունեությունից, որևէ ՀԿ անդամ են: Այս տեսանկյունից նրանք են պատկերացնում, թե ինչ կարող են անել ՔՀԿ-ներն ու ՏԻՄ-երը, և ինչ կարելի է ակնկալել վերջիններից: Մյուս մասնակիցների պասիվությունը այս հարցի շուրջ, հնարավոր է, կապված է ՔՀԿ-ների ու ՏԻՄ-երի գործունեության մասին տեղեկացվածության պակասից:

ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

- Երիտասարդների համար կազմակերպել դասընթացներ՝ ՏԻՄ-երի և ՔՀԿ-ների գործունեության, դերի, ՏԻՄ-երի վրա ազդեցության գործիքների և մեխանիզմների, ինչպես նաև որոշումների կայացման գործընթացներում ներգրավվելու հնարավորությունների մասին: Սա հնարավորություն կտա երիտասարդներին ինչպես տեղեկացված լինել, այնպես էլ պատկերացում կազմել նշվածների դերի, աշխատանքի, իրենց հնարավոր ներգրավվածության ձևերի մասին:
- Երիտասարդների համար կազմակերպել քննադատական մտածողության դասընթացներ, սովորեցնել խնդիրներ սահմանել և ձևակերպել, լուծման ուղիներ գտնել: Հատկապես համայնքներում փոփոխություններ մտցնելու տեսանկյունից կարևոր է, որ երիտասարդները կարողանան հասկանալ և ձևակերպել խնդիրները և պատկերացնեն ծրագրերի իրականացման գործընթացը:
- Ստեղծել հարթակներ, որոնք տարբեր համայնքներում երիտասարդներին տեղյակ կպահեն կամավորական, կրթական և այլ ծրագրերի մասին: Շատ հաճախ երիտասարդները տեղյակ չեն լինում տարբեր ծրագրերից և նաև չգիտեն, թե որտեղ կարող են փնտրել նման ծրագրեր, այդ պատճառով էլ նրանց հասանելի չեն լինում դրանք:

ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

- Ծրագրեր մշակելուց առաջ իրականացնել երիտասարդների կարիքների գնահատում կամ խմբային քննարկումներ, որպեսզի դրանք իսկապես լինեն օգտակար տվյալ համայնքի երիտասարդների համար: ՏԻՄ-երի դեպքում՝ հաճախ կազմակերպել քննարկումներ երիտասարդների հետ, ինչը և՛ ավելի թիրախային կդարձնեն ծրագրերը, և՛ երիտասարդներին կներգրավի իրենց առնչվող և որոշումների կայացման գործընթացներում:
- Ընդլայնել երիտասարդների համար իրականացվող ծրագրերի, միջոցառումների աշխարհագրությունը՝ դրանք իրականացնելով նաև այն համայնքներում, որոնց երիտասարդներին հասանելի չեն, այդ համայնքներում կազմակերպությունների, հիմնադրամների կամ կամավորության հնարավորությունների բացակայության պատճառով:
- Կազմակերպել տարբեր համայնքների երիտասարդների հանդիպումներ, ինչը հնարավորություն կտա իրականացնել փորձի փոխանակում, ինչպես նաև կապեր ստեղծել տարբեր համայնքների միջև՝ բացելով համագործակցության և ազդեցության հետագա հնարավորություններ:
- Չետպատերազմյան շրջանում կազմակերպել հանդիպումներ տարբեր մասնագետների հետ, որոնց հետ երիտասարդները հնարավորություն կունենան քննարկել անորոշության հաղթահարման մեխանիզմները, ճգնաժամային իրավիճակներում տարբեր ելքեր և լուծումներ գտնելու ուղիները: